

Den nya antisemitismen: verklighet och fantasifoster

Det nya judehatet antar genom den islamiska fundamentalismen en politisk profil med allt tydligare och mer oroande drag. Att erkänna att detta judehat startar som en legitim revolt mot ett verkligt förtryck innebär inte att rättfärdiga det. Att blanda samman USA:s imperialistiska politik, Israel, Västvärlden, judarna och synagogorna i ett enda likformat block är inte resultatet av okunnighet och efterblivenhet som delar av vänstern tror, utan resultatet av en fasansfull politisk tillbakagång. För att bekämpa den måste vi försöka förstå den och gå till dess rötter och orsaker, menar Enzo Traverso, italiensk samtidshistoriker och medlem i *Tidsignals* internationella redaktionskommitté.

Antisemitismen har åter blivit föremål för debatt och het polemik i hela Europa, från Tyskland till Frankrike, från Italien till Spanien. När man läser en del uttalanden får man intrycket att kontinenten har drabbats av en ny våg av judehat, som om gamla nedtystade demoner plötsligt skulle ha vaknat till liv och nu — efter att ha förgiftat sinnena — vore redo att återigen skrida till handling. Det finns mycket förvirring i debatten, där verklig och välgrundad oro blandas med ideologiska och politiska spekulationer, missförstånd och skillnad i språkbruk vilket utmynnar i en allmän kakofoni. Det är svårt att tolka nya fenomen med gamla begrepp och det kan i sista hand leda till farliga projektioner på nutiden av outplånliga minnen av trauman från det förflutna, projektioner som skapas av ett sårigt minne som man även kan missbruka för politiska syften.

Antisemitism visar sig på nytt

Fenomenet är i alla fall reellt. Även om statistik och undersökningar ofta ger ungefärliga resultat, ibland genomförs med diskutabla och bedrägliga metoder och bör läsas med många reservationer, är det oomtvistligt att antisemitiska händelser ökat i antal under de senaste åren i flera länder. Vid flera tillfällen har synagogor, skolor och judiska samlingslokaler bränts ned — särskilt i Frankrike, ett land som tidigare odlat en stark antisemitisk tradition och där det idag finns två starka minoriteter, den judiska och den muslimska. Och händelserna kan inte betraktas som isolerade och betydelselösa fenomen. Antalet fall med verbala och fysiska angrepp mot judar som bär kippa eller lärare med judiska namn har ökat. Frankrike upplever inte ett ”kristallår” som den israeliska utrikesministern, en del intellektuella och företrädare för judiska organisationer i Europa och USA gjort sig till åtlöje genom att hävda. Men det handlar om händelser som inte får bagatelliseras.

Sammanfattningsvis kan vi inte tala om en ny ”våg”, men väl om att antisemitismen visar sig på nytt. För att bekämpa den måste vi ändå först försöka förstå den och gå till dess rötter. Och på det området är förvirringen stor. Det finns en utbredd tendens att sammanföra fenomen av olika karaktär och betydelse i en enda kategori, som betraktas som homogen för att inte säga monolitisk, universell och tidlös: den eviga antisemitismen, som betraktas som den normala och konstanta formen för förhållandena mellan judar och icke-judar, antingen det handlar om kristna, muslimer, ateister, nyfascister eller aktivister i globaliseringsrörelsen. Så olika fenomen som det religiöst betingade judehatet, upplysningsanhängarnas antijudiska hållning, den moderna (nationalistiska och rasistiska) antisemitismen, olika varianter av antisemitism som ofta står i motsättning till varandra (från höger och från vänster, från antisemitens antisemitism till den hos den ”icke-judiske juden”), och slutligen kritiken av Israels politik,

leds tillbaka till en och samma ideologi, som de alla skulle utgöra yttre uttryck för genom en lång historia med obruten kontinuitet. Luther, Voltaire, Drumont¹, Hitler och Arafat blir på så sätt bara masker som täcker samma eviga judehat. Den här tolkningen har gett upphov till en omfattande litteratur — ibland till och med i sina mer sofistikerade versioner av hög kvalitet — som när det gäller Leon Poliakovs klassiska ”Antisemitismens historia”. Synsättet har för många observatörer blivit ett vanetänkande. Men det är det sämsta sättet att försöka förstå den aktuella situationen på.

Europas antisemitiska tradition

Jag skulle här vilja skilja på tre eller fyra aspekter av problemet som jag uppfattar nödvändiga för fruktbara reflektioner och debatter: arvet från den traditionella antisemitismen, det nya judehatets former, det ideologiska utnyttjandet av termen antisemitism, vilket tenderar att kriminalisera antisemitismen i dess helhet, och slutligen de fällor och förvrängningar som härrör ur ett diskutabelt sätt att använda sig av historien.

Europa bär fortfarande på en gammal antisemitisk tradition, som ärvts genom hundratals år av fördomar, diskriminering och förföljelse. Krisen i Mellanöstern har fungerat som en katalysator för äldre tendenser, som länge varit osynliga men aldrig utplånats. Det här arvet uttrycker sig på olika sätt, beroende på nationell kultur och tradition, med mer katolsk prägel i Italien, mer nationalistiska eller rasistiska tendenser i andra länder som Frankrike eller Tyskland. Den franske skribenten Renaud Camus, som över sina dagbokssidor strör antydningar om judarna som inkräktare i den franska kulturen, som en främmande kropp, tillhör en gammal tradition som går tillbaka till Edouard Drumont, Charles Maurras och Léon Bloy.² Tecknaren Forattini som på *La Stampas* förstasida kommenterar den israeliska ockupationen av Betlehem genom att visa Jesus-barnet som överlämnas för att än en gång korsfästas av judarna, uttrycker (möjligen omedvetet) en gammal, flerhundraårig vidskepelse — om det judiska ritualmordet — inom den kristna föreställningsvärlden. Och ett spår av denna gamla fördom återfinns, tyvärr, på den [italienska radikala vänstertidningen] *Manifestos* sidor, när ”Jena” i en tvetydig aforism säger sig att om judarna utrotats måste de ha någon skuld till det (något som förresten redan Sergio Romano skrivit i en studie som mottagits mycket väl i Italien). Skribenten Martin Walser, som riktar en appell till tyskarna om att de inte längre ska leva i skuggan av förintelsen utan återfinna sin nationella stolthet, ger uttryck åt en mer inrotad antisemitism än vad som framkommer i offentligheten, inställningen hos dem som fortfarande ser Tyskland som ett offer för andra världskriget och judarna som deras gamla ”olycka” (*Die Juden sind unser Unglück*, ”Judarna är vår olycka”, skrev historikern Heinrich Treitschke redan mot slutet av 1800-talet).

Man ska vare sig bagatellisera eller övervärdera denna antisemitism. Den är en rest från det förflutna. Den representerar ett fenomen vars kurva på lång sikt är på nedgående, och som åtminstone under några generationer knappast kommer att öka igen. Dess uttryck är i själva verket rätt begränsade och chockerar eftersom de strider mot en bred medvetenhet, framförallt bland de unga, som inte längre accepterar den här fördomen. Det antisemitiska språkbruk som vid tiden för andra världskrigets slut var inrotat, hätskt och ansågs respektabelt i hela västvärlden har förlorat all legitimitet. Det är en förändring som skett efter Förintelsen, en radikal historisk vändning som innebär ett brott i 1900-talets historia, och som brutit denna antisemitiska kontinuitet. I takt med att minnet av det nazistiska folkmordet sakta och gradvis, men numera oåterkalleligt, inlemmats i Västvärldens historiska medvetande har detta språkbruk blivit oacceptabelt.

¹ Edouard Drumont 1844-1917, fransk journalist och antisemit som spelade en ledande roll i kampanjen mot Dreyfus. Hans 1886 utgivna *La France juive* var länge antisemitismens bestseller.

² Charles Maurras 1868-1952, fransk författare och nationalist, ledande inom Action Française och Vichy-man under ockupationen. Léon Bloy 1846-1917, fransk kristen författare.

Antisemitismen har inte längre något stöd inom partier i den nationella högern och i nyliberala eller konservativa partier som en gång försvarade den. Ex-fascisten Finis resa till Israel är ett uttryck för den förändringen. Revisionismen, den viktigaste formen av antisemitism under efter-krigsperioden i Västvärlden — det vill säga, beskrivningen av Förintelsen som en myt, en ny judisk komplot för att framställa judarna som offer och skuldbelägga ickejudaerna — växer som en provokativ, lagtrotsande attityd som utmanar den allmänna förkastelsesdomen, och den bestraffas ofta av domstolarna. Det faktum att minnet av Shoah, som under flera årtionden ignorerades eller förträngdes, nu omvandlats till ett slags civil religion för Västvärlden, ibland skyddad av lagarna, visar hur isolerad den traditionella antisemitismen blivit.

Nytt judehat i arabvärlden

Det finns istället ett nytt judehat, som är utbrett i arabvärlden och bland Europas minoriteter av arabiskt-muslimskt ursprung, och som ofta utmynnar i öppet antisemitiska handlingar. Ett avslöjande tecken på det är framgången för den arabiska utgåvan av en klassiker i den antisemitiska litteraturen som *Sions vises protokoll*,³ vilken tillsammans med de händelser som skildras i den här artikeln inledning är talande illustrationer av fenomenet. Att bränna upp en synagoga är en antisemitisk handling som fördöms och bestraffas, men det är inte meningslöst att försöka finna motiven till det. De unga av nordafrikanskt ursprung från de mest missgynnade förorterna som utför dessa handlingar — en liten minoritet som ändå kan åtnjuta en relativt utbredd sympati eller ett tyst gillande — har varken samma inställning eller samma kulturella arv som den gamla europeiska antisemitismen. De gör judarna till den negativa katalysatorn för sin egen misär, och omvandlar dem till en metaforisk figur, en symbol för olika känslor och aggressioner. Juden identifieras med eliten i ett system som alltid utesluter och förtrycker, såväl i dystra förortsområden där polismakten är den enda synliga representanten för staten, som i det slagna och förödmjukade Irak, som i de palestinska territorierna vilka sedan årtionden lever under en våldsam ockupation.

Det här är det nya judehatets bakgrund, ur vilken den islamska fundamentalismen växer och antar en politisk profil med allt tydligare och mer oroande drag. Att erkänna att detta judehat startar som en legitim revolt mot ett verkligt förtryck innebär inte att rättfärdiga det, för som vi kan lära av historien kan revolter ta felaktiga vägar. Att blanda samman USA:s imperialistiska politik, Israel, Västvärlden, judarna och synagogorna i ett enda likformat block är inte resultatet av okunnighet och efterblivenhet, så som det betraktas av en viss del av vänstern vilken är försonlig gentemot uttryck för det nya judehatet och som aldrig kunnat vända sig till dessa grupper utan att anta en paternalistisk ton.

Det är istället resultatet av en fasansfull politisk tillbakagång med många och ojämnt fördelade orsaker. Bakom uppgången för den politiska islamismen finns misslyckandet för alla regimer och ideologier som fötts ur avkolonialiseringen, från nationalismen till panarabismen, från antiimperialismen till socialismen. Frantz Fanon⁴ har lämnat över till Usama bin Ladin.

Där finns också de västeuropeiska demokratiernas oförmåga att integrera minoriteter som invandrat från de forna kolonierna och som lever i Europa diskriminerade, uteslutna, förvisade till ghetton och, i sista hand, till kriminalitet. Det är dessutom ett konkret uttryck för självmotsägelse hos en viss upplysningsfilosofisk universalism, som ser jämlikhet som assimilering till en normerande modell för medborgarskap — en modell för en homogen nationalstat — utan att lyckas föreställa sig samexistensen av olika etniska och kulturella identiteter. Och i

³ *Sions vises protokoll*, antisemitisk förfälskning som utgavs 1905 av ryska polisen för att hetsa till judepogromer.

⁴ Fanon, Frantz (1925-61), franskspråkig författare, psykiater och politiker från Martinique. Levde en tid i Algeriet och arbetade i motståndsrörelsen mot den franska kolonialmakten. Mest känd för den postumt utgivna ”Jordens fördömda”.

bakgrunden finns slutligen ett annat historiskt misslyckande, som vi kan betrakta på närmare håll: misslyckandet för det som vi en gång kallade för internationalism. På senare tid har begränsningarna hos den antirasistiska rörelse som aldrig lyckats skapa stadiga band till invandramiljön blivit uppenbara.

Det borde väcka till eftertanke att inget parti inom den europeiska vänstern har något färgat ansikte eller afrikansk-, arabisk- eller asiatisk klingande namn bland sina språkrör. Invandrarna av utomeuropeiskt ursprung och deras ättlingar är miljontals i Europa men de syns inte i offentligheten, med undantag för i idrottsmästerskapen och bland några konstnärer och skribenter. Det är denna bakgrund av marginalisering som gett upphov till det nya judehatet. Dess måltavla är en minoritet, som historiskt utgjort en negativ symbol för annorlundaskapet inom västvärlden, men idag blivit till en symbol för samma västvärld.

Det är nödvändigt att tillägga att de botemedel mot det onda som man hittills tänkt ut bara har förvärrat det. Den islamska fundamentalismen hämtar näring ur den antiislamska och rasistiska kampanjen efter 11 septemberattentaten, en kampanj som tenderar att göra varje ung arab i Europa till en potentiell terrorist. Denna eurocentriska tendens är ett uttryck för ett osmält kolonialt förflutet. Det kan också uttrycka sig som ett oförsonligt försvar av den sekulära och republikanska traditionen, som i Frankrike där det utfärdats en lag som officiellt rättfärdigas med att den vill förbjuda ”alla synliga tecken på religiös tillhörighet” i skolorna, men som i verkligheten uttrycker viljan att förbjuda den islamska sjalen och offentligt stigmatisera en religiös minoritet.

Antiislamisk spegelbild

Att man på ett felaktigt sätt likställer judarna utanför Israel med staten Israel gynnas dessutom av de israeliska organisationernas hållning då dessa utger sig för att företräda alla judar och okritiskt stöder Sharons politik. Det mest extrema fallet återfinns än en gång i Frankrike, dagen efter presidentvalet i april 2002, då en främste företrädaren för den judiska paraplyorganisationen CRIF,⁵ Roger Cukierman, förklarade att framgången för Jean-Marie Le Pen borde tolkas positivt som en allvarlig reaktion på konfrontationerna med islamisterna. Den här antiislamismen är spegelbilden av judehatet och bör likaledes fördömas.

Men till skillnad från judehatet och antisemitismen som undertrycks och brännmärks, hämtar antiislamismen sin näring ur en rasism med rötter i en eurocentrisk och kolonialistisk kultur, som alltid utstött och föraktat de fattiga och invandrarna. En antisemitisk händelse chockerar, väcker indignation och offentligt fördömande, och får omedelbar täckning i tidningar och tv. Däremot anses det höra till tingens naturliga ordning att en ung nordafrikansk man diskrimineras i yrkeslivet, på bostadsmarknaden, vid ingången till diskoteket. Att heta Muhammed innebär idag nackdelar av samma slag som de östeuropeiska judar som för hundra år sedan invandrade till Berlin, Wien och Prag upplevde. En antisemitisk handbok som Drumonts *La France juive* ("Det judiska Frankrike") skulle inte längre tolereras i våra dagar, men en antiislamisk skrift som på många sätt är jämförbar, när det gäller vulgaritet, debattnivå och ansamling av rasistiska stereotyper, som Oriana Fallacis *La rabbia e l'orgoglio* ("Vrede och stolthet") är en internationell bestseller. Edward Said har redan fäst uppmärksamheten vid detta fenomen, då han pekade på likheter mellan den klassiska antisemitismen och orientalismen, och konstaterade "den folkliga hätskhetens gradvisa förskjutning från juden till araben, med nästan oförändrade begrepp".

Svängning bland judiska intellektuella

I detta magnetiska fält korsat av djupa spänningar och hat, inympas det ideologiska

⁵ *Conseil représentatif des institutions juives en France*, paraplyorganisation för judiska organisationer i Frankrike.

utnyttjandet av antisionismen från Israelförsvararnas sida. Även detta är en gammal reflex, som idag tyvärr förs vidare av en del av den judiska intelligentsian med tidigare band till vänsterns värderingar och projekt. Denna svängning inleddes i USA på McCarthyismens tid, i Frankrike på 90-talet. Ett talande exempel utgörs av den franske kritikern Alain Finkielkraut, som för tjugo år sedan skrev en briljant studie om den judiska identiteten, *Le juif imaginaire*, ("Den inbillade juden") och nu skrivit *Au nom de l'Autre*, ("I den andres namn") Den utgör en glödande pamflett mot vänsterns antirasism och mot globaliseringsrörelsen som anklagas för att vara bärare av den nya antisemitismen: "Hatets framtid finns inom deras läger och inte hos de Vichy-trogna". Samma tema har ägnats en hel studie av Pierre-André Taguieff, tidigare en mycket inspirerad analytiker av rasismen. Men det finns mer prosaiska exempel, som då ett rundabordssamtal i Rom med vänsterintellektuella som Rossana Rossanda och Luigi Ferrajoli bojkottades, eller hotelsebrev i Frankrike med en kula som varning, vilka skickats till några judiska intellektuella som är hårda kritiker av den israeliska politiken, som Eyal Sivan. Bakom antisionismen kan antisemitismen döljas men sionismen är inte fri från fascistiska tendenser, vilket visas av dessa episoder. Anhängarna till Jabotinski, en auktoritär nationalistisk ideolog som såg en modell för den judiska staten i den italienska fascismen, saknade inte hjältemod och kunde till och med väcka beundran när de under andra världskriget förde en befrielsekamp i Warszawa lika väl som i Jerusalem. Men de är idag avskyvärda, när de utövar våld för att försvara en politik av nationellt förtryck.

Under de senaste åren har det inom den judiska diasporan utvecklats ett känslomässigt, nästan "religiöst", band till Israel som på många sätt påminner om myten om Sovjetunionen som odlades bland europeiska kommunister på Stalins tid. Sovjetunionen stod över all kritik och den som vågade ifrågasätta dess politik stämplades automatiskt som antikommunist, krigshetsare och medbrottsling till imperialismen. På samma sätt blir den som kritiserar den israeliska politiken idag anklagad för antisemitism. Med sådana bedömningsgrunder, skulle en orubblig motståndare till Israels invasion av Libanon, som Primo Levi⁶ som 1982 beskrev Begin som "fascist", idag lätt ha kunnat betraktas som en farlig antisemit.

Att automatiskt likställa antisionism och antisemitism är ett sinnrikt påhitt som gör det möjligt att neutralisera all kritik mot Israel. Givetvis är Sharon en bra förevändning för att släppa lös antisemitiska paroller som länge undertryckts, men den antisemitismen används i sin tur som alibi för att utdöma dem som kritiserar politiken hos en stat som sedan mer än trettio år utsätter de palestinska territorierna för en tung militär ockupation, dagligen förtrycker och förödmjukar befolkningen där, systematiskt använder sig av etnisk rensning och kolonisering, förstör det palestinska civila samhällets infrastruktur och ibland genomför verkliga massakrer. Protester mot denna politik som förvägrar palestinierna alla rättigheter kan emellertid också avslöja de gamla fördomarna hos dem som vill förvägra judarna alla rättigheter, och rent av beröva dem deras stat och kasta dem i havet.

Efter 11 september publicerade Claude Lanzmann, redaktör för tidskriften *Les Temps modernes* och skaparen av filmen *Shoah*, en artikel på första sidan i *Le Monde* där han beskrev alla som motsatte sig kriget i Afghanistan som antisemiter och tillskrev dem den dolda önskan att bomba Tel Aviv. Argumentet är desto mer närsynt och förvrängt som det brännmärker de enda krafter som kan stödja de intellektuella, aktivister och personligheter av muslimskt ursprung som inom rörelsen till stöd för palestinierna motsätter sig den islamska fundamentalismen och det judehat som åtföljer den.

Missbruk av kollektiva minnet

Men detta är den extrema konsekvensen av en hållning som blivit allt mer utbredd efter 11

⁶ Levi, Primo (1919-87), italiensk, judisk författare. Deporterades till Auschwitz under andra världskriget och har skildrat tiden där i sin mest berömda bok *Är detta en människa?* (1947).

september och som drar ut konflikten Israel-Palestina ur dess sammanhang och ur dess historia, för att reducera den till ”en kamp mellan kulturer”. Bakgrunden till konflikten skulle inte vara den militära ockupationen, den omtvistade och konfiskerade jorden, ett diskriminerande monopol på vattentillgångarna, berövande av rättigheter, en förfärlig våldsspiral som föds ur förtrycket, skapar terrorismen och utnyttjar den för att rättfärdiga ökat förtryck. Bakgrunden skulle istället vara den oförsonliga, ontologiska konflikten mellan två oförenliga ”essenser”: den judiska och den muslimska, Västvärlden och den islamska världen. Tariq Ali har rätt i att tolka 11 september och kriget som följt därefter som resultatet av ”fundamentalismernas kamp”.

Argumentet är förvridet men inte bara resultatet av demagogi och manipulation. Det avspeglar också gamla rädslor, aggressioner och besvikelser som ansamlats under tidens lopp. Det avspeglar de förfärliga missuppfattningar som kan uppstå ur ett traumatiskt minne som länge undertryckts och förträngts. Den israeliske historikern Tom Segev erinrar om att Ben-Gurion⁷ jämförde Nasser med Hitler och Begin⁸ såg invasionen av Libanon 1982 som ett slags historisk upprättelse, som om en judisk armé skulle ha gått in i Warszawa 1943. Israel uppfattas inte längre bara som en stat av bosättare och pionjärer, utan som svaret på Auschwitz. Den israeliske historikern Dan Diner understryker att de militära myndigheterna 1967 använde Förintelsen som ”metafor för Israels otrygghet” och började kalla gränserna före ockupationen av Västbanken och Gaza för ”Auschwitz-linjen”. I det perspektivet är palestinska självmordsbombare inte desperata rebeller som vänder sig mot ett outhärdligt förtryck, utan reinkarnationen av nazismen.

Det är inte svårt att se att sådana uppfattningar har drag av vanföreställning. Tolkningarna av konflikten Israel-Palestina går långt utöver konflikten eget sammanhang och problem, och den omvandlas till slut till en projektionsskärm för andra problem, annat missnöje och andra trådar i minnesväven. I Europa hämtar debatten om antisemitismen näring ur Mellanösternkrisen, men den handlar fortfarande i grunden om Förintelsen, som kastar sin skugga över samtiden. Det kollektiva minnet är vare sig orörligt eller oföränderligt, och framförallt riskerar det alltid att bli föremål för överdrifter och missbruk. Det kan till och med bli ett prisma som förvränger den verklighet det ska tyda, ett prisma som överför begrepp från ett sammanhang till ett annat, helt skilt sammanhang. Redan det första kriget i Persiska viken blev ett slags ”krig i minnets namn”, där de verkliga aktörerna fick rollen som statister i en uppgörelse med det förflutna. Saddam Hussein beskrevs av Bush den äldre som den nye Hitler, medan motståndarna till det västerländska korståget i efterhand beskrevs som Saddams medbrottslingar som var beredda att genomföra ett nytt folkmord.

Sharon-vänster

Det är inte förvånande att minnets på det här sättet farliga teleskopeffekt på nutiden tagit sig särskilt tydliga uttryck i Tyskland. Israel smyger sig oundvikligen in i ett plågsamt Trauerarbeit, sorgearbete, som blir desto svårare som det är senkommet och fruktlöst, en kamp utan slut och utan framgång. Även den mest radikala vänstern, som ser sig som vaktpost mot arvet från det inte alltid rena förflutna och mot dess historiska oförståelse för den nazistiska antisemitismens karaktär, reagerar genom att göra försvaret av Israel till en obestridlig dogm. En tidskrift som Konkret som försvarade den palestinska terrorismen på den tiden då PLO inte erkände Israel, försvarar idag ockupationen av Västbanken och Gaza och tvekar inte att hylla kriget mot Irak i namn av kampen mot antisemitismen. I vänsterns

⁷ Ben-Gurion, David (1886-1973), israelisk sionistisk och socialistisk politiker, var med och grundade arbetarpartiet, blev det självständiga Israels förste premiärminister 1948.

⁸ Begin, Menachem (1913-92), israelisk sionistisk politiker. Företrädde högerpartiet, premiärminister 1977-83. Representerade Israel då Camp David-avtalet skrevs under 1978. Fick för detta dela Nobels fredspris 1979 med Egyptens president Sadat. Avgick efter kritiken mot Israels invasion av Libanon 1982.

debatter samlas numera de olika delarna av denna tendens i kategorin ”antityskar” (*Antideutsche*), som ibland även kallas *Sharon Linke*, Sharon-vänstern. Liknande fenomen, om än mindre karikerade, sprids på andra håll. Efter Auschwitz blir Israel ett test: judarna är fjättrade vid offerrollen och vänstern tvingas oundvikligen att stödja Israel för att få legitimitet.

Denna besynnerliga utveckling blandar ihop sidorna, offer palestinerna och gör judarna till en enkel språklig symbol: igår måltavla för hat och förföljelse, idag idealbilden för offret, även i Israel. Men i grund och botten förblir den en konstruerad bild, en senkommen projektion av en ”skuld” — *Schuldfrage*, skuldfrågan, som filosofen Karl Jaspers pekade på 1945 — som aldrig erkändes vid krigsslutet. I Tyskland har judarna aldrig accepterats som mänskliga varelser, i upplysningstidens anda, varelser som kan bedömas, godkännas, kritiseras, älskas eller avskys på grund av deras handlingar — de har istället blivit bärare av en essens som bytt tecken, tidigare föraktad och idag villkorslöst försvarad. Den gamla ”kulturella koden” för den andre har fått ett plustecken, men utgör fortfarande en nyckel för att definiera en tysk identitet som aldrig kunnat acceptera judendomen som en del av sig själv, igår på grund av antisemitism, idag på grund av spåren från Auschwitz.

I den meningen är inte den prosionistiska hållningen hos en del av den tyska vänstern ett tecken på att den kommit till insikt, utan ett tecken på dess omognad och oförmåga att frigöra sig från en gammal fördom, hur mycket än de gamla värdeskalorna vänts upp och ned.

Strid om minnet

Nu framträder en strid om minnena — de judiska, europeiska och arabiska minnena — vars vägar korsas på ett farligt sätt. Det palestinska minnet — liksom även minnet hos de minoriteter av arabiskt-muslimskt ursprung som lever i Europa — står främmande inför judeutrotningen. För palestinerna representerar Israel inte en upprättelse efter den judiska tragedin — händelser för vilka de inte är ansvariga och som de inte bevittnat — och inte heller en tillflykt för tiotusentals statslösa som överlevt nazisternas utrotning. För dem representerar Israel ursprunget till deras egen tragedi, resultatet av en koloniseringsprocess som fördrivit dem från jorden, berövat dem värdighet, rättigheter och framtid. Den bild av den judiska historien som sprids i Gaza och Ramallah är kanske stereotyp, men definitivt mycket olik den historia som skapas i Europa. Här är det en historia om folkmord, där sammanfaller den med den avskyvärda bilden av en ockupationsarmé, den enda bild som den stora majoriteten av den palestinska befolkningen mött. Israels födelse framstår inte på något sätt som en försoningsakt, utan som inledningen av *Naqba*, katastrofen, utdrivningen av palestinerna. Och Israel har i själva verket inneburit bägge sakerna: en tillflykt för utblottade massor som överlevt ett folkmord och en stat som fötts ur ett försvarskrig, strax efter dess utropande, för att snabbt utvecklas till en etnisk rensningsoperation. Där ser vi också sionismens omvandling, och det handlar inte alls om att ifrågasätta dess historiska legitimitet som judisk nationell rörelse, utan om handlingarna hos den stat som sionismen gett upphov till. När de ”nya historikerna” i Israel erkänner detta grundläggande förhållande — att kriget 1948 ledde till att palestinerna fördrevs från sin jord — är det ett nödvändigt villkor för att judarna ska kunna förstå palestinernas historiska minne. Några av dem, likt Benny Morris, som omtöcknats av statsintresset, menar att man nu borde slutföra det arbete som inleddes 1948. Andra, som Ilan Papp och Zeev Sternhell, menar att lösningen är skapandet av en palestinsk stat (en verkligt självständig stat, inte ett Bantustan av den typ som olika israeliska regeringar hittills erbjudit). Att viktiga arabiska intellektuella å andra sidan fördömt antisemitismen (och framförallt revisionismen) utgör ett viktigt steg för att inlemma Förintelsen i det palestinska medvetandet. Det handlar för tillfället om en liten skymt av förnuft i en konflikt mellan oförsonliga fiender. Men det är nödvändiga element för en ömsesidig förståelse av två motstridiga minnen, där bägge sidor har sina sår. Att göra en

sådan ansträngning att förstå den andre skulle vara lika nödvändigt, och oerhört mycket lättare, i Europa, där det skulle göra det möjligt att undvika många missuppfattningar rörande antisemitismen. Konflikten Israel-Palestina fordrar en politisk lösning som inte kan åstadkommas av en strid mellan olika minnen.

[Till Tidsignal nr 2 \(2005\)](#)